

Карпенко Вікторія Юрївна,
курсант навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Хабло Оксана Юрївна,
завідувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ІНСТИТУТ ЗДІЙСНЕННЯ НАРОДОВЛАДДЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Інститут здійснення народовладдя в кримінальному процесі відіграє важливу роль у забезпеченні справедливості та демократичних принципів у кримінальному судочинстві. Цей інститут передбачає, що громадяни мають право брати участь у прийнятті рішень в кримінальних провадженнях, а також надає можливість громадськості брати активну участь у розгляді проваджень у суді, сприяє залученню досвіду громадян до процесу прийняття кримінальних рішень.

При прийнятті Конституції України 1996 року в статті 127 та ряді інших норм був закріплений порядок здійснення правосуддя судом присяжних та участь громадян у здійсненні правосуддя як засідателів, однак чітких механізмів залучення громадян до безпосередньої реалізації судової влади не існувало. А вже діючий на той час Кримінальний процесуальний кодекс України не регламентував діяльність суду присяжних [3, с. 127].

Важливим поворотом діяльності суду присяжних в Україні стало прийняття Кримінального процесуального кодексу України 2012 року, який унормував засади інституту народовладдя. Також на виконання умов вищезазначеного Кодексу стало прийняття оновленої редакції Закону України «Про судоустрій і статус суддів», який прописав механізми затвердження списків присяжних. Варто зауважити, що найбільшим супротивником запровадження суду присяжних в Україні стали професійні судді.

Кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо кримінальних правопорушень, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох професійних суддів, а за клопотанням обвинуваченого – судом присяжних у складі двох професійних суддів та трьох присяжних. Винесення присяжними самостійного вердикту не передбачено [2].

Присяжним може бути громадянин України, який досяг тридцятирічного віку і постійно проживає на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного окружного суду, якщо інше не визначено законом. Суд залучає присяжних до здійснення правосуддя у порядку черговості на строк не більше одного місяця на рік, крім випадків, коли продовження цього строку зумовлено необхідністю

закінчити розгляд справи, розпочатий за їхньою участю. Добір осіб для запрошення до участі у здійсненні правосуддя як присяжних здійснюється за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи [1].

Через участь громадян у кримінальному процесі забезпечується відкритість та зрозумілість судових рішень, що позитивно впливає на довіру громадян до правосуддя. Інститут здійснення народовладдя в кримінальному процесі може також допомогти у запобіганні безпідставній репресії та дискримінації, оскільки він дозволяє громадськості брати активну участь у процедурі розгляду кримінальних проваджень.

Проте чинний КПК України містить правові норми, що можуть бути підставою реалізації народовладдя ще й на стадії досудового розслідування. Це саме ті норми, які регламентують законне затримання (ст. 207 КПК України), застосування особистої поруки як запобіжного заходу (ст. 180 КПК України), звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 285–289 КПК України та ст. 47 КК України).

Перелічені норми носять уповноважувачий характер, тому їхня реалізація відбувається виключно за власним бажанням особи, яка вирішила прийняти участь у кримінальному провадженні. Але, реалізуючи свою волю брати участь у кримінальному провадженні, вони здатні впливати на хід та результати цього провадження передусім як представники народу, а вже потім – як учасники кримінального провадження [4, с. 132].

З моральної точки зору, участь народу у владній діяльності правоохоронних органів (виконавча та судова гілки влади) стосовно правосуддя має досить важливе значення для досягнення завдань кримінального провадження. Адже коли у вирішенні питань справедливого кримінального провадження беруть участь не лише компетентні державні органи, але й пересічні громадяни, то в суспільстві підвищується рівень довіри не тільки до правоохоронних органів, а й до держави загалом. Правоохоронна діяльність за участю громадськості набуває прозорості та справедливості.

Підсумовуючи, слід наголосити, що народовладдя в системі кримінального процесу не обмежується судовими стадіями кримінального провадження, його елементи виявляються і на стадії досудового розслідування. Зокрема – це наявність у чинному кримінальному процесуальному законі норми, яка надає право кожному, затримати правопорушника під час вчинення ним або замаху на вчинення кримінального правопорушення та безпосередньо після вчинення кримінального правопорушення чи під час безперервного переслідування особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення (ст. 207 КПК України) [2].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: Закон України від 02 черв. 2016 р. № 1402-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Пушкіна О. В., Чебікіна Т. С. Інститут присяжних: історичні аспекти сьогодення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Юридичні науки 2014. Вип. 6-2. Т. 4. С. 126–129.

4. Шульга А. О. Елементи інституту народовладдя на стадії досудового розслідування як фактор моральності у кримінальному процесі. *Правовий часопис Донбасу*. № 4. 2019. С. 131–137.

Коваль Ольга Іванівна,

аспірантка кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

СУТНІСТЬ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

З прийняттям 12 квітня 2012 року нового КПК України кримінальне процесуальне законодавство починає зазнавати кардинальних змін не тільки в частині реформування органів кримінальної юстиції та дотримання основоположних прав людини, але й в забезпеченні наглядових та контрольних функцій у кримінальному процесі.

Відповідно до ст. 124 Конституції України, правосуддя в Україні здійснюють виключно суди [1] шляхом розгляду та вирішення у встановленій законом процесуальній формі, в тому числі кримінальних, господарських, адміністративних та цивільних справ.

Питанню дослідження судового контролю у кримінальному процесі, і зокрема в рамках міжнародного співробітництва під час кримінального провадження, свої наукові праці присвятили такі вчені як Н. Ахтирська, В. Рогальська, М. Макаров, Л. Удалова, Д. Савицький, П. Мінка, В. Рожнова, Т. Ільєва, В. Юрчишин, В. Горбачевський, Р. Тракало, Д. Пеший та багато інших.

Порівнюючи Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року (далі – КПК України 1960 року) із чинним КПК України, спостерігаємо збільшення контрольних функцій суду, на відміну від повноважень прокурора, в частині надання дозволів на проведення слідчих (розшукових) дій або при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження.

До прикладу, згідно зі ст. 165-2 КПК України 1960 року на стадії досудового слідства запобіжний захід, за винятком запобіжних